

KULTÚRA

ROČNÍK XXIII. – č. 13

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

1. JÚLA 2020

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,60 €

Španielska cirkevná nadácia Panny Márie ešte v roku 2006 zverejnila výsledky prieskumu spôsobu života a názorov mladých Španielov. Vyplýva z nich, že pred desiatimi rokmi sa za katolíkov pokladalo 77 percent mladých ľudí. Prvýkrát v dejinách toto percento kleslo pod číslo 50. Autori prieskumu uvádzajú niekoľko dôvodov: mladí nenachádzajú príťažlivé náboženské vzory, rastúca sekularizácia spoločnosti, politické zmeny sledujúce laicizmus a nakoniec istý druh nedôvery voči Cirkvi, kvôli jej bohatstvu, miešaniu sa do politiky a vernosti tradičným zásadám v oblasti ľudskej se-xuality. Väčšina mladých ľudí vníma manželstvo a rodinu ako zväzok muža a ženy. Manželstvo ale uzatvárajú v staršom veku. V postojoch k náboženstvu prevláda u mladých ľudí skôr ľahostajnosť, alebo pasívnosť.

Ľahostajnosť alebo nepriateľský postoj k náboženskému presvedčeniu, najmä voči Katolíckej cirkvi je jav, ktorý zapustil hlboké korene vo viacerých krajinách západnej civilizácie.

1. Absolútna dôvera v pokrok modernej vedy. Táto vízia, bez akékoľvek zmienky o Bohu, ktorý je jednoducho vymazaný z princípov vedy, sa rozšírila do všetkých, aj tých najnižších vrstiev spoločnosti a stala sa spoločným dedičstvom. 2. Absolutizovanie človeka, ktorý je pokladaný za stred vesmíru. Cirkvi sa nepripisuje ani morálna, ani náuková autorita. 3. Škandál zla, ktorého média sa stali hlavnými propagátormi. Tajomstvo zla je pre náš intelekt škandálom a vysvetliť jeho zmysel možno len vo svetle ukrižovaného Krista. 4. Historické časové hranice prítomnosti Cirkvi a kresťanov vo svete. Negatívne skúsenosti alebo pohoršenia jej členov, ktoré spôsobujú odchod z Cirkvi. 5. Zmeny v rodine a v katolíckych školách spôsobujú problémy pri odovzdávaní viery novým generáciám. Prílišná moc, ktorá patrí médiám, pestuje predsudky proti viere a veriacim, i proti tradičným náboženským kultúrnym praktikám. 6. Mnohí veriaci žijú sekularizovane, t.j. spôsobom, v ktorom

Ľahostajnosť - choroba duše

Uzakonenie potratov, úsilie odstrániť z verejných budov križe, atď – toto je ovocie sekularizovanej spoločnosti, ktorá nie je schopná vážiť si náboženské symboly a ľahkovážne uráža veriacich ľudí. Na Katolícku cirkev na celom svete čaká náročná úloha popasovať sa s neverou a náboženskou ľahostajnosťou.

K zásadným charakteristikám sekularizácie, ktoré vytvárajú panorámu súčasného sveta, prvé miesto patrí strate viery v značnej časti dnešného sveta. Problem-atickým sa stáva aj jej odovzdávanie novým generáciám, ktorá je vnútorné spojená s ľudovou kultúrou, čo stáročia niesla kresťanskú pečať. Oslabenie kresťanskej kultúry so sebou prináša vážne dôsledky v spôsobe myslenia a správania sa ľudí, v posudzovaní a v rebríčku životných hodnôt. Cirkvi je preto dnes nútená stále viac zápasíť s ľahostajnosťou a s praktickou neverou, než s militantným ateizmom, ktorý je vo všeobecnosti na ústupe. Až na výnimky väčšina vlád štátov dnes už verejne nevyznáva ateizmus. Ale hoci takmer vymizli režimy s ateistickým politickým režimom, istý druh nepriateľstva vo vzťahu k náboženstvu sa šíri ďalej. Najviac je to možné pozorovať v oblasti hromadných oznamovacích prostriedkov, v ktorých sa útočí na kresťanstvo, osobitne na Katolícku cirkev. Nebezpečenstvo v tomto prípade je veľmi zahalené: skutočná choroba duše, ktorá vedie k spôsobu života, ako keby Boh ne-jestvoval. Je to nový druh pohanstva, ktoré si uctieva materiálne dobro, výhody technického pokroku, i ovocie moci. Toto všetko vedie k vzniku nového typu človeka – zjavne ľahostajného – ktorého hľadanie šťastia sa často redukuje na túžbu po hospodárskom blahobyte a po zadosťučinení sexuálnych pudov.

Jestvujú staré, ale i nové príčiny náboženskej nevery.

Boh alebo náboženstvo už nemajú nijaký vplyv na ich konkrétny život.

Po počiatocnom odmietnutí náboženstva jestvuje u istej skupiny ľudí zaujímavý druh reakcie: opätovne hľadajú duchovné. Ich hľadanie nie je prostredníctvom organizovaných cirkví, ani formami tradičných kultov. Ide skôr o individuálnu, autonómnou cestu tej ktorej osoby, o tzv. inštinktívnu nábožnosť. Znamená to veriť bez príslušnosti a záväznosti voči organizovanej cirkvi.

Modernú kultúru charakterizuje aj iný jav: nevera a zlá viera. Jedna i druhá túžia po autonómii. Ide v podstate o romantickú formu náboženstva, o náboženstvo ducha a ja. Toto má

FRANTIŠEK SOČUFKA SJ

svoje korene v kríze osoby, ktorá sa stále väčšmi uzatvára do narcisizmu a odmieta akýkoľvek historicky objektívny prvok. Ide o náboženstvo na vlastnú mieru, ktoré so sebou prináša nové obrazy a predstavy Boha, vždy podľa životného stavu a situácie, v ktorej sa osoba nachádza a akú potrebu pociťuje. Takýto veriaci človek necíti potrebu nikomu zdôvodniť svoje presvedčenie, ani vydať účet zo správania. Ide o príľnutie k Bohu, ktorý ako keby nemal svoju vlastnú tvár, ba ani osobné črty. Taký Boh je obrazom akejkoľvek sily, alebo vyššej bytosti, ale bez akýchkoľvek vlastností osoby, ďaleko od osoby nebeského Otca. Miestami možno hovoriť priamo o panteizme. Ide o náboženstvo, ktoré sa nezaujíma o pravdu.

Katolícka cirkev s týmito ľuďmi potrebuje viesť trepezlivý priateľský dialóg, umocnený modlitbou. Dialóg na tému zmyslu smrti, náboženskej skúsenosti, vnútornej slobody človeka, výchovy mladých, chudoby, ľudských práv, náboženskej slobody a bioetiky. Naliehavou úlohou Cirkvi je aj evanjelizácia súčasnej kultúry, re-

Kresba: Andrej Mišanek

alizácia mestských misií, pozitívne zviditeľnenie kresťanskej viery. Kresťanské hnutia a združenia by sa mali neustále usilovať aktívne pôsobiť vo verejnej oblasti a v hromadných oznamovacích prostriedkoch. Prítomnosťou Cirkvi vo verejnom živote budovať most medzi posolstvom evanjelia

a každodenným životom. Pomôcť rodinám pri odovzdávaní viery. Zlepšiť a skvalitniť náboženskú výchovu vo farnostiach a školách. Hľadajúcim ukázať, že plnosť ľudskosti môžu nájsť iba v Bohu. Toto svedectvo je mierou hĺbky našej viery.

Valec, ktorý sa rozbehol, konštruovali veľmi dávno. Nevie, či tým, ktorí sa tu derú tridsať rokov k moci, je to zjavné, či sa ho vôbec pokúsili aspoň vykoľajit', ak nie zastaviť, alebo sa na ňom vezú a hýbu pákami, ako im to prikazujú do slúchadiel. O bývalých komunistoch ťažko vôbec čokoľvek povedať. Tí sa tvária ako pragmatci, žijú z akéhosi modelu sociálnej spravodlivosti, ktorý nikdy neexistoval a ani nebude. S týmto materialistickým náboženstvom iba pri-

Rozmýšľajme

TEODOR KRÍŽKA

spievajú k deštrukcii vlastnej civilizácie.

Pravdaže, nahradil ich zväčša nový, neomarxistický model ako zbraň kultúrnej, civilizačnej vojny. Naivní konzervatívci mu podľahli tiež, pretože uverili v budovanie EÚ a rozširovanie NATO ako záruky našej bezpečnosti. Nestihli si všimnúť varovné signály disidentov, ktorí upozorňovali, že vzniká iba západný model ZSSR s tými istými cieľmi - odrezať človeka od koreňov, teda aj toho, čo boli povinní brániť.

Medzitým sme sa ocitli vo fáze kapitulácie, keď sa už otvorene do čela tzv. konzervatívcov prebývajú liberáli. Liberalizmus sa na Slovensku šíri rýchlejšie ako koronavírus. Umožňuje to koncept života, ktorý sa propaguje zo všetkých mediálnych kanálov, kult tzv. renesančného človeka, ktorého kosť tvorí hedonistický prístup ku všetkému, i k samému sebe. Konzumuj, ochutnávaj, užívaj si, žiješ iba raz.

Prerušovanie continuity je hlavný cieľ striedania rozličných módných vlín, ktoré prebiehajú časom ako ateistickí svätí na pomyselnom orloji. Dnes sa už ani nestačíme obzrieť, a už je tu nová podoba lákadla, ktorá mobilizuje mladú generáciu proti základom, na ktorých vyrástla naša civilizácia.

To všetko sa začalo rozkladom šľachty, náboženským rozkolom v Európe, vzburou proti katolíckej monarchii a Cirkvi. To priviedlo Európu na prah dvoch svetových vojen, k boľševickej revolúcii v Rusku, k vojne jednej formy socializmu s druhou, zjednodušene k zápasu kozmopolitného trockizmu s imperiálnym stalinizmom.

Vstupujeme do novej fázy tejto vojny, ktorá nie je vojnou nášho národa. Je naivné sa nazdávať, že sa v nej dá vyhrať na jednej zo strán frontu. Tobôž v takej zjednodušenej podobe, akú nám denne predostiera propaganda.

K ratifikácii Istambulskeho dohovoru

Prezidentka Zuzana Čaputová v nadväznosti na rozhodnutie Národnej rady SR odoslala list Rade Európy, v ktorom informuje o tom, že SR sa nemôže stať zmluvnou stranou Istambulskeho dohovoru. Dohovor nebude prezidentkou ratifikovaný. TASR o tom informoval hovorca hlavy štátu Martin Strižinec. „Keďže nevyhnutnou podmienkou ratifikácie dohovoru je vyslovenie súhlasu NR SR, k čomu však nedošlo, tento dohovor nebude prezidentkou ratifikovaný,“ priblížil Strižinec. Doplnil, že Čaputová v minulosti opakovane uviedla, že v prípade, ak parlament rozhodne o dohovore ústavne predpísaným spôsobom, bude rešpektovať vôľu poslancov.

Počas februárovej mimoriadnej 58. schôdze Národnej rady poslanci odmietli Istambulský dohovor. Parlament tak nevyhlásil súhlas s Dohovorom Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu.

Celá informácia tohto prekrúcača pravdy, ako aj informácia ako taká, je zmätočná a v budúcnosti napadnuteľná v neprospech Slovenska a jeho občanov.

1. Všimnite si, prosím, použité slovné spojenie prezidentky Čaputovej v prvom odstavci tejto informácie Rade Európy „sa nemôže stať“ a dajte ho do súvisu s prejavovou vôľou národa a parlamentu pri odmietnutí Istambulskeho dohovoru. Ona (myslí sa tým signatárka informácie - prezidentka) by aj chcela

ratifikovať Istambulský dohovor, ale národ a podľa nej „pofidérny parlament“ to odmietol. Spojenie „sa nemôže stať“ by mal presne a jednoznačne znieť „sa nestane“.

Dôvod. Výraz „sa nemôže stať“ patrí do kategórie slov patriacich do skupiny výhovoriek (ja by som veľmi chcel, žiaľ, nemôžem, zdochla mi koza, moji oponenti sú silnejší, ešte nedozrel čas a pod.). Slovné spojenie „sa nemôže stať“ je veľmi nepresvedčivé a pre takto závažný akt odmietnutia takého dohovoru veľmi zahmlieva vôľu národa a necháva pootvorené zadné dverka prípadnej zmene rozhodnutia v budúcnosti.

2. Povšimnite si, prosím, poslednú vetu listu odoslaného Rade Európy. „Parlament tak nevyhlásil súhlas s Dohovorom Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu“.

Otázka k tejto vete z informácie pre Radu Európy znie: Kde je v tejto vete zmienka o LGBTI, o Homo iridea (človek dúhový), o pofidérnych tzv. manželstvách rovnakeho pohlavia, ktoré sú súčasťou tohto dohovoru a v tejto vete chýbajú. Alebo to máme vnímať tak, že sú pre dohovor zástupné? Priočom upozorňujem, že práve tieto nespomenuté skutočnosti z Istambulskeho dohovoru sú príčinou slovenskeho odmietnutia tohto paškvilu.

JOZEF MIKUS

Najbližšia Kultúra č. 14
vyjde s dátumom 9. september!

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné,
z ktorého príjem je predsa len o málo väčší
ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho
na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilem úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

Pri sledovaní verejného, spoločenského a politického života v našej krajine, napriek slobode a demokracii, sa mi zdá, že sa čoraz viac a čoraz rýchlejšie z neho vytrácajú zodpovednosť, morálka, slušnosť, čestnosť, obetavosť, pravda, spravodlivosť... Ak sa mýlim prosím opravte ma a uveďte na správnu mieru. Zdá sa mi, že sa z neho vytrácajú aj kresťanské a hodnotové postoje, že kresťanov ubúda praxou i štatisticky, liberálne až neoliberálne postoje vidím aj medzi duchovnými, biskupmi, kňazmi aj medzi kresťanmi, aj v rodinách, ktoré boli kedysi piliermi kresťanstva, obetavosti a statočnosti.

Kresťania tvorili počas komunizmu najprensledovanejšiu skupinu obyvateľov. Úplné zlikvidovanie cirkevných škôl po roku 1945, otvorený protináboženský boj, ktorý sa začal nástupom komunistickej totality v roku 1948, likvidácia všetkých mužských kláštorov v apríli 1950 a následne ženských a nedovolenie rehoľného života až do roku 1989, teda do vymretia a medzi väzňami komunistického režimu práve biskupi, kňazi, rehoľníci a rehoľníčky tvorili podstatnú časť, a mnohí aktívni zodpovední laici, ktorí dlhé roky strávili vo väzniciach, či Jáchymovských ťabochoch smrti. Veľmi obmedzený a prísne kontrolovaný bol prístup duchovných a Cirkvi do škôl, nemocníc, sociálnych zariadení, na verejnosti sa kresťania nielenže nemohli prezentovať, ale ani zastávať vedúce funkcie v podnikoch, byť učiteľmi, vychovávateľmi, riaditeľmi... A práve im nemožno uprieť najväčšiu mieru zásluh pri páde totalitného režimu.

Po novembri 1989 sa mnohé zmenilo, no mne sa zdá, že len dočasne. Protináboženský boj dostal iné skryté formy, formy a inú taktiku. Kresťania sa mohli zúčastniť aj politického života v krajine. Ako sa ho zhostili a aké sú jeho výsledky? Nechcem sa tým zaoberať, 30 rokov je dosť dlhý čas a priateľ aj pre históriu ani nechcem rozoberať príčiny súčasného stavu. Skôr sa chcem nad tým zamyslieť. Myslí si, že kresťania sú aj dnes občanmi druhej a ďalších kategórií vhodných na službu a riešenie problémov súčasnej doby, ale zdá sa mi, že sú trvale vylúčení, či sa sami vzdali zodpovednosti za spoločnosť. A tí, ktorí sa za ich reprezentantov vydávajú ich často pre vlastné krátkodobé výhody zrádzajú a pridávajú sa k tým, ktorí ich aktívne ponížujú a potláčajú, proti nim bojujú.

Nechcem rozoberať ani súčasný stav Cirkvi, ktorá má slobodu verejne pôsobiť a funguje predovšetkým vďaka štátnym dotáciám a darom veriacich. Prezidenta, ktorý by sa otvorene ku kresťanským postojom a názorom sme počas samostatného Slovenska od roku 1993 nemali. Zdá sa mi, že ústretovejší ku kresťanom boli tí prví traja postkomunistický s komunistickou minulosťou, ako tí poslední dvaja otvorene liberálni. Predsedu parlamentu okrem Františka Mikoška, ktorý sa snažil oslovit' kresťanov aj ako kandidát na prezidenta, ale komu tým vlastne poslušil stojí za úvahy, kresťania nemali svojho reprezentanta vo vedení parlamentu. V parlamentných či vládnych kreslách sa niektorí možno objavili no ku kreditu kresťanov v spoločnosti to asi veľmi neprispelo. A zdá sa mi, že podobná situácia je aj v regionálnych a obecných zastupiteľských orgánoch. Zdá sa mi, že postup je získať hlasy kresťanov a potom zaujať alibistické postoje a prispôbiť sa diktujúcej väčšine, dobe, podporiť, kohokoľvek, čokoľvek, hlavne aby som ja z toho niečo vytiahol, aby som ja mal ošoh, aby to bolo pre mňa výhodné. A takto sa to mnohým aj podarilo, ťažiť z kresťanov a mať sa dobre a pokúšajú sa o to aj v súčasnosti, keď tzv. kresťanská strana už v druhom volebnom období, výtah do parlamentu mno-

Byť kresťanským poslancom sa vypláca

hým neumožnila, niekoľkým jednotlivcom sa to cez iné politické strany ešte podarilo.

Spoločnosť sa stáva čoraz viac barbarickou, niekedy mám dojem akoby spravodlivosť platila len pre niektorých. Kresťania sú odsúvaní, kresťanské postoje sa v zákonoch neuplatňujú, skôr úspech dosahujú zástancovia potratov, eutanázie, gender ideológie, homosexuálnych vzťahov, najnovšie nedeľného predaja...

Človek je náchylný robiť aj kompromisy. Niekedy sa tomu možno ani nedá celkom vyhnúť. Ale byť poslancom nikto nútený nie je. Svoju kandidatúru každý podpisuje slobodne a program a svoj profil zverejní a ľudia sa pre kandidátov slobodne majú možnosť rozhodnúť vo voľbách. Ale koľkokrát kandidáti sa inak správajú, keď voličom niečo sľubujú a inak keď sú vo funkciách. Dnes sa už otvorene niektoré strany aj politici hlásia k názorom a postojom v rozpore s kresťanskými hodnotami. Ale možno povedať, že väčšinou sa hlásili v základoch k tradičným hodnotám na ktorých naša spoločnosť fungovala stáročia, skôr sa sústredila na ekonomické, materiálne a spoločenské otázky. V súčasnosti ide už viac o hodnoty. A my máme možnosť rozhodovať akú spoločnosť chceme. Či naozaj dáme priestor v rozhodovaní len tým, ktorí žiadajú a presadzujú legalizáciu drog, amorálnosti, zvrátenosti, potratov, eutanázie... a my kresťania sme z tohto rozhodovania vylúčení, navyše sme svedkami toho, že aj niektorí z tých ktorí sa za naše zásady v predvolebnom boji zasadili menia názory či nezúčastňujú hlasovaní o zásadných otázkach, ako to urobil v roku 1986 pri liberalizácii potratového zákona vtedajší poslanec, blumentálsky farár Ján Zabák, že sa hlasovania nezúčastnil. Možno počuť len hlasy malých skupiniek a jednotlivcov, ale ani tí nemajú väčšinou priestor v médiách. Poslancom nemusí byť ten, kto sa k tomu sám nepriláči. Ak sa pre to rozhodne mal by niešť aj zodpovednosť za svoje kroky. Naozaj je to v poriadku, ak niekto vo voľbách získa kresťanské hlasy a správa sa tak ako by mohol robiť všetko ako sám chce? Často v rozpore s morálkou slušnosťou, ba i kresťanstvom. Naozaj si možno trvale robiť z kresťanov a slušných ľudí len výťah ku svojej kariére a ľahšiemu, pohodlnejšiemu a bohatšiemu životu? Dokedy to takto bude fungovať? Ako bude fungovať naša krajina? Akí sme my kresťania? Vlažní, ale čo chceme? Naozaj nám ide o zodpovednosť, slušnosť, morálku... iné chceme a iné ponúkame. Z konzumu, parazitovania, úpadku, klamstva sa trvale šťastne a úspešne žiť nedá. Treba nám hodnoty chrániť a byť im verní. Ako vyzerá naša spoločnosť. Dnes keď píšme túto úvahu doobeda mŕtvy zástupca riaditeľa školy, ktorý chránil žiakov pred útočníkom aj vďaka zásahu polície mŕtvy útočník a 6 zranených v škole, nie v USA ani v Nemecku či Francúzsku, ale v srdci Slovenska vo Vrútkach.

Zdá sa mi, že aj po troch mesiacoch hrozby pandémie zostávame nepoučení. Chceme sa mať lepšie a chceme mať viac. Už dnes je jasné, že ktosi bude mať menej. Je jasné, že ako vždy doteraz, všetky krízy a reformy odnesú tí najchudobnejší. Zase nás kresťanov niekto uvaril s našou pomocou. Nie spravodlivosť, pravda, zodpovednosť, ale čosi iné bude

témou najbližších dní, moc, peniaze, kariéra, kto z koho. Už dnes je jasné kto bude víťazom. My kresťania sme dobrí, obovi, ale aj dostatočne naivní aby sme naleteli tým, ktorí to na nás hrajú vo verejnom živote a niekedy sa mi zdá že aj v Cirkvi. Nechýbajú nám kresťanské reči a takí, ktorí sa na nich hrajú priživujú ale chýbajú nám kresťania, ktorí by podľa učenia a vzoru Ježiša aj žili a konali a myslím si, že o to išlo aj Ježišovi, keď veľmi tvrdo vystupoval proti farizejom a zákonníkom a kritizoval pokrytectvo, pretváрку. Ani súčasnému svetu neprekáža kresťanstvo povrchné, prázdne, hrané, predstierané, ale likviduje kresťanov, ktorí ho skutočne žijú, podobne ako ukrižoval Ježiša a umučil apoštolov, ale len oni majú budúcnosť a veríme, že večnú. Klamstvo už nie je len vecou niektorých médií, či mainstreamu, ale všetci ktorí sa usilujú žiť, konať a hovoriť Pravdu sú označovaní za extrémistov a ak pridajú slovo národ tak aj za fašistov.

V čase krízy sme mali rozličné možnosti. Ako sme tento čas využili? Poslúžil k nášmu rozvoju, či úpadku? Zdá sa mi, že kresťania, ktorí najviac utrpeli aj počas hrozby pandémie nemajú ani sa neusilujú hľadať riešenie ani sami pre seba. Čakajú na lepší stav, niekde sa aj za to modlia, ale aj v tom poľavili a nemá už takmer kto, lebo máme, alebo nás niekto vtiahol do iných starostí, ktoré nás pohlcujú naplno. Možno ešte niektorí jednotlivci vybočujú trochu z radu. Veď 30 rokov sme mali možnosť prejavíť svoje riešenia, budovať štruktúry, inštitúcie a výsledkom je súčasný biedny stav. Často krát zlyháva aj komunikácia či prezentácia. Aj na to aby sa mohli konať záznaky je potrebné im napomôcť. Sme rozdelení zodretí, unavení, nemali sme dobrých vodcov, asi sme sa zbytočne, alebo zle modlili 25. marca 1988, keď nás vodné delá polievajú, za biskupov pre vtedy prázdne biskupské stolce. Upadá úroveň liturgie, kultúra, výchova, vzdelanie, morálka... Sociálne služby poskytujú v lepšej šírke i kvalite štát, kraje, obce než Cirkev. Kresťanské médiá majú biednu úroveň a ich náklad a sledovanie klesá, zápasia s veľkým úsilím o prežitie. Kresťania úplne zlyhali v politike. Sú z nej vyradení, posilňuje sa prúd neoliberalizmu, ľavica sa delí, možno preto aby sa posilnila. Sme slabší než v novembri 1989. Kvalitou i kvantitou. Národ počas 4 mesiacov zavretých škôl hlúpnie. Cirkev upadá, pretože nepochopila zložitú dobu a len ťažko rieši vlastné problémy, ktorých pribúda. Demokracia prináša často anarchiu chaos, neporiadok a mnohí volajú po pevnej ruke a tú ponúkajú často tí, ktorí nás ohrozujú. Ak my kresťania neponúkame cestu k radostnému, tvorivému a úspešnému životu, kto ju môže ešte ponúknuť? Vari majú šancu len tí, ktorí sa na kresťanoch priživujú? Nedajme sa popliesť, ale to už je len na nás aby sme sa spamätali, pretože každý náš čin, každá naša voľba má svoje dôsledky a je len prirodzené, že ak šírimo dobro ešte to nezaručuje, že aj výsledky budú dobré, ale ak podporujeme zlo, dobré výsledky určite nebudú, roľník vedel, že ak zasial, zasadil dobré semeno, ešte to nemusela byť záruka dobrej a kvalitnej úrody, ale burinu nikdy nesial ani nesadil, ale ju ničil.

LUDOVÍK KOŠÍK

Prečítajte si, ako začína preambula maďarskej ústavy:

Základný zákon Maďarska (z 25. apríla 2011)

Boh žehnaj Maďarov!

Vyznanie národa:

My, členovia maďarského národa na začiatku nového milénia, so zmyslom pre zodpovednosť za každého Maďara, vyhlasujeme nasledovné...

Ak sa chceme venovať analýze textu Memoranda, dostupného na internete, ktoré SMK doručilo pre-

publika svojou existenciou je vyjadrením našej štátnej suverenity, preambula zhmotňuje našu národnú suverenitu a definuje Slovákov ako politický národ. Tá je rovnako dôležitá, v Česko-Slovensku Slováci nemali národnú suverenitu garantovanú, iba štátnu. Ak to Česká republika dnes vo svojej ústave nemá, znamená to, že Česi rezignovali na vyjadrenie svojej národnej suverenity, čo sa im v budúcnosti môže ešte vypomstiť. Je potrebné jasne a nahlas povedať: Zmena preambuly nie je žiadna oprávnená požiadavka

hymna erb, trikolóra, v každej oblasti života.“

Akú majú hymnu, a trikolóru, aký erb má maďarská národnostná menšina v Slovenskej republike? Kde sa nachádza to Maďarské okolie? Majú už vytýčené jeho hranice?

Čoho sa to vlastne dožadujú? Požadujú územnú autonómiu, štát v štáte! Tento text nie je memorandum. Je to ultimátum. V texte žiadajú, okrem bezbrehých jazykových práv, fakticky aj zrušenie Benešových dekrétov. Tento text prekračuje nielen hranice to-

Zastavme ich, bratia!

miérovi Matovičovi, nemožno obísť preambulu maďarskej ústavy. Politici SMK totiž žiadajú odstrániť z preambuly Slovenskej ústavy to, čo im neprekáža v preambule ústavy Maďarskej. „My národ slovenský“ je identické, ako „My členovia maďarského národa“. Pritom preambula slovenskej ústavy nezačína podnadpisom: „Boh žehnaj Slovákov!“ Slová o národe sú v slovenskej aj v maďarskej ústave nevyhnutné, pretože podľa medzinárodného práva iba národy majú právo na sebaurčenie v zmysle nadobudnutia štátnosti. Preto nemôžu svoj štát vyhlásiť obyvatelia Hongkongu, či New Yorku s ústavou, ktorá by v preambule mala:

My občania New Yorku, či My občania Hongkongu. Nemôžu to urobiť dokonca ani federálne americké štáty, napríklad Texas, pretože existujú síce texasania, ale nie texaský národ. Ak by sme zmenili preambulu v zmysle požiadavky SMK, zriekli by sme sa svojho práva na sebaurčenie. Slovenská re-

utlačenej menšiny! Preambula je nedotknuteľná a útok na preambulu je útok na základy štátu!

Názov memoranda je: Memorandum maďarskej komunity. V celom texte memoranda autori ani raz nepoužívajú názov maďarská národnostná menšina, ktorou v skutočnosti sú. Označujú sa vágnym termínom komunita, už zjavne nechcú byť menšinou. V ďalšom texte žiadajú „uznanie Maďarov za svojbytný politický národ v rámci Slovenska“.

Práva Maďarského národa sú realizované v štáte Maďarsko, nemôže existovať ešte aj druhý maďarský národ v Slovenskej republike so svojimi právami. Pritom v zmysle filozofie memoranda sa Slováci zmenou preambuly majú zrieknuť svojho práva byť politickým národom a majú ho priznať maďarskej národnostnej menšine! Čo to je, ak nie šovinizmus? Ďalej žiadajú: „Vytvorenie Maďarského okolia, ktoré by spravovali Maďari“ a „slobodné používanie našich národných symbolov:

lerancie, ale aj hranice zákonosti. Dokazuje len, že niektorí politickí predstavitelia maďarskej menšiny doterajšie ústupky Slovákov nechápali ako veľkorysosť a toleranciu, ale ako našu slabosť. Text memoranda je politický program na deštrukciu územnej celistvosti štátu.

Vyzývam generálnu prokuratúru, ministra vnútra a ministra spravodlivosti, aby preskúmali, či sa signatári tohto dokumentu nedopustili trestného činu vlastizrady podľa siedmej hlavy trestného zákona o trestných činoch proti republike, paragraf 311, prípadne ešte iných paragrafov trestného zákona. Aby začali konať a aby informovali o svojich krokoch znepokojenú verejnosť. Autonomistický program je ohrozením územnej celistvosti SR a to je trestný čin. Preto som aj do názvu svojej analýzy dal slová Slovenskej štátnej hymny. Zastavme ich, bratia, skôr, ako nám rozvrátia štát!

ŠTEFAN PAULOV

Kresba: Andrej Mišanek

Slovenský štát bol pre nás Slovákov veľkým požehnaním

Rozhovor s Jozefom Krajňákom

V posledných rokoch sa väčšia pozornosť – i úcta – venuje osobe spišského biskupa Jána Vojtaššáka. Začala sa už po roku 1989, no silný impulz nabrala v roku 1995, v súvislosti s iniciatívou vtedajšieho pápeža Jána Pavla II. na jeho blahorečenie. Hoci po intrigách a útokoch vplyvných nátlakových skupín bol kanonizačný proces pozastavený, v roku 2019 sa znova rozbehol.

Dosiaľ vyšlo viacero závažných vedeckých a odborných publikácií o Vojtaššákovskej osobe. Jednou z najdôležitejších je takmer päťstostranová monografia spišského kňaza a cirkevného historika Luboslava Hromjaka pod názvom „S výrazom lásky trvám“ (Spišské Podhradie 2015). Medzi dokumentačnými prílohami nachádzame aj – po prvýkrát vcelku zverejnený – prejav laika, robotníka Jozefa Krajňáka z Veľkej Lomnice (1929 – 2015), ktorý predniesol na biskupovom pohrebe 7. augusta 1965 v Zákamennom. Za svoje odvážne a pravdivé slová sa okamžite stal terčom pozornosti ŠtB, ktorá ho napokon vypátrala. V následkom politickom procese bol odsúdený na rok nepodmienečne.

Dôveryhodným informačným prameňom k jeho osobe a životným postojom je aj videonahrávka z roku 2011. Nahrávanie viedol jeho syn Ondrej Krajňák, v tom čase filmový dokumentarista v Ústave pamäti národa (neskôr, v r. 2013 – 2017, predseda Správnej rady ÚPN).

Cenné je o. i. svedectvo Jozefa Krajňáka o tom, že silu pre svoj neskorší zápas s totalitným režimom čerpal z výchovy a hodnôt, ktoré mu boli vštepené za Slovenského štátu. Obdobie prvej SR a jej hlavu, Dr. Jozefa Tisu, mal Jozef Krajňák vôbec po celý život vo veľkej úcte. O svojom presvedčení sa neostýchal úprimne hovoriť ani na kameru. V jeho výpovedi možno nájsť viaceré podnetné postrehy a úvahy.

Nahrávka nevojak otvára tiež aktuálnu, no boľavú otázku medzigeneračného prenosu (resp. neprenosu) hodnôt a charakterových vlastností z rodičov na deti.

V súčasnosti sa nahrávka, ako aj originál jej prepisu, nachádza v archíve Ústavu pamäti národa, kde je historikom k dispozícii. Pre čitateľov Kultúry prinášame mierne skrátenú, a tiež jazykovo a redakčne mierne upravenú verziu. Redakčným výtvorom sú aj medzititulky umiestnené do tohto, pomerne rozsiahleho textu.

AKO SA VOLÁTE,
KEDY STE SA NARODILI
A ODKIAL POCHÁDZATE?

JOZEF KRAJŇÁK: - Tak niečo si porozprávame z toho nášho života. Rozhodne to nerobím pre svoju chuť a pre svoju slávu, ale preto, aby naše budúce generácie vedeli o tom, čo sme vlastne my niekedy prežili. Pochádzam z robotníckej rodiny z Abrahámoviec, malej dedinky pri Kežmarku. Volám sa Jozef Krajňák. Sem, do Veľkej Lomnice, sme sa prisťahovali roku 1933, žili tu ešte nemeckí obyvatelia. S nimi sme boli spolu ešte dvanásť rokov. Moji starí rodičia začali pracovať na židovskom veľkostatku u pána doktora Santu ako komenciáši. No ja som začal chodiť v roku 1935 do školy a vtedy bola utvorená prvá slovenská škola tu vo Veľkej Lomnici. Prišla druhá svetová vojna. V roku 1945 sa odsťahovali nemeckí obyvatelia z Veľkej Lomnice a zo strachu pred Rusmi odišli úplne preč. Na 95% domov zostalo prázdnych. A tak jeden náš bývalý občan, ktorý sa volal Štefan Precák, bol kdesi u partizánov pri Pohorelej, dovezol do našej obce ľudí z toho okolia. Temer všetko z Pohorelej, ktorí prišli tu do prázdnych nemeckých domov. Boli sme radi, že prišli oni, pretože to boli rýdzy

Slováci, čisto vyobliekani, nosili pekné kroje, mali slovenské mená, ktoré predtým tu nikdy neboli, ako napríklad Matúš, Filip, Lukáš a podobne. Títo ľudia chodievali s nami spočiatku všetci do kostola, do roku 1948. Potom, po 1948, keď nastala u nás komunistická strana, tak zaujali všetky politické funkcie a všetky úrady boli iba v rukách týchto Pohorelcov, ktorí sa všetci vystavovali a pýšili tým, že boli u partizánov. Keď sa u nás zaviedlo družstvo, tak časť týchto ľudí sa vrátila späť do Pohorelej, pretože do družstva nechceli vstúpiť.

Potom, po štyridsiatom ôsmom roku, som odišiel do kňazského seminára, bol tu vtedy ešte pán farár Kertýs, kňaz veľmi múdry, statočný, človek svätého života, ktorý nás vychovával veľmi zbožne a mravne. Tohto človeka sme si veľmi vážili. V štyridsiatom ôsmom roku som odišiel do seminára v severných Čechách v Bruntáli, ktorý bol pre staršie kňazské povolania. Na Slovensku žiaľ vtedy sme ešte takéto seminár pre takýchto starších ľudí nemali, lebo tam sme si dopĺňovali aj stredoškolské štúdium.

NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA V SR A POČIATKY PRENASLEDOVANIA

JOZEF KRAJŇÁK: - No, v päťdesiatom roku už aj tieto semináre zrušili, tak som sa vrátil domov. Nie hneď, pretože najprv nás tam nasadili, už za komunistického režimu, do práce a museli sme pracovať na mnohých moravských dedinkách. Keď som prišiel sem, tak pán farár, ktorého som pred chvíľkou spomínal, 11. decembra 1950, i keď ho ľudia strážili, bezpečnosť ho odvieďla do väznice a bol odsúdený za protištátnu činnosť, vraj protištátnu činnosť, na pätnásť rokov väzenia. Ľudia veľmi smútili za týmto človekom, lebo každý vedel, že tento kňaz si to väzenie skutočne nijako nezaslúžil.

Všetci v tejto obci sme boli vychovávaní silne nábožensky. Tú náboženskú zásadu sme mali už za bývalého Slovenského štátu, za doktora Tisu, keď sme sa učili o mravnosti, o čestnosti, kedy bolo náboženstvo u nás v prvom rade, učili nás, že, že máme iných milovať, že nesmieme kradnúť, nesmieme nepoctivo žiť. Boli sme v škole ešte za Slovenského štátu, konali v Kežmarku rôzne duchovné cvičenia, mali sme v škole aj silencium a toto všetko nám dodávalo silu, aby sme svoje náboženské presvedčenie verne zachovávali. No a toto sa nám zišlo vtedy aj v tých 50. rokoch, keď v tom náboženskom duchu žila i celá naša rodina a veľa, tisíce a tisíce slovenských rodín, ktoré vtedy na Slovensku žili.

V POMOCNÝCH TECHNICKÝCH PRÁPOROCH

Keď sa rozšíril u nás komunizmus, vtedy v roku 1951, som ja, hoci syn úplne chudobných rodičov, musel narukovať ku PTP. Rukoval som 1. októbra 1951. Ostatní vojaci, tridsaťšesť ďalších vojakov, rukovalo o mesiac neskôr. Do PTP som narukoval do Mimoňa, kde nás bolo úžasné množstvo slovenských chlapcov, jednak preto, že sme boli nábožensky založení, alebo preto, že ich otcovia mali kladný postoj k bývalému Slovenskému štátu, alebo mohli len preto, že boli roľníci a že mali niekoľko hektárov, niečo viac, ako povedzme tri alebo päť. Kto už mal desať bol považovaný za nepriateľa národa. Mnohých týchto roľníkov nútili vtedy vstúpiť do družstva a otcovia, ktorí tam nechceli ísť, boli prenasledovaní a ich synovia boli potom dávaní ku pétépákom, kde sme boli uznávaní ako vojaci politicky nespofahliví a samozrejme bez zbrane.

Keď sme boli na výcviku v Mímoni, už vtedy nám bolo oznámené, že vedľa za lesíkom, my sme neboli v meste, ale von v lese, tam boli také chaty po tamojších

niektorých nemeckých obyvateľoch. A v týchto sme boli na výcviku. Bolo nám oznámené, že za lesíkom je iný tábor kňazov a títo kňazi slúžili takisto v PTP. Neraz sa stalo, že o šiestej ráno my sme mali rozcvičku a videli sme, ako títo kňazi vyobliekani vo vojenských šatách s tanistierkami na pleci, s pílkami a so sekarami v ruke prechádzajú okolo nás, možno vo vzdialenosti asi dvesto metrov, do práce v lesoch.

Po troch týždňoch výcviku, ako hovorím, bez zbrane nás naložili do nákladných vozňov a po troch dňoch nás dovezli najprv do Ostravy. Tam nás dali do bane v Mariánskych horách. Pracovali sme na bani Šverma. Bola to najhlbšia baňa v ostravsko-karvínskom revíre. Po troch mesiacoch všetkých nás niekoľko tisíc presunuli do Karvinej na blok Sovinec. A tam sme pracovali ďalej ako vojaci politicky nespofahliví vyše dvoch rokov. Len málo sa stalo, žeby boli išli po dvoch rokoch. Mali sme kategóriu „E“, kládol sa na nás dôraz hlavne na politické školenie. Dvakrát do týždňa bolo politické školenie, kde sa nás snažili naši velitelia presvedčiť o tom, že tento ľudovo demokratický režim je režim spravodlivý a že všetci bez ohľadu, bez svojho náboženského alebo akéhokoľvek iného svetonázoru, by sme sa mali k nemu pripojiť. Samozrejme, že my sme s tým nesúhlasili a nestali sme sa takto zradcami svojho presvedčenia, čo malo za následok, že prešlo ešte niekoľko mesiacov po našich dvoch rokoch a museli sme v tejto bani vytrvať. Bola to práca veľmi ťažká. Prvý raz zo stôl pracoval som sám na bani Barbora, potom Jindřiška, Hlubina, Prvý máj a na ostatok to bol dol Československej armády. Tu ma v roku 1954 konečne, ako politicky nespofahlivého, prepustili domov. Ešte aj iní vojaci tam zostali, ktorí boli ešte oveľa dlhšie. Napríklad môj kamarát, ktorý verne vytrval po mojom boku sa volal František Podolský zo Senca, ktorého som bol teraz iba pred dvoma mesiacmi navštívil. Ten prišiel domov až po mojom odchode.

REŽIMISTICKÝ SEMINÁR

Keď som sa vrátil domov, samozrejme tu v obci vládol silný komunistický duch. Po návrate z toho seminára v roku 1950 som musel prísť domov, pretože všetky semináre na Slovensku boli zrušené. V celej Československej republike. Na Slovensku ostal jediný kňazský seminár v Bratislave, takzvaný vlastenecký seminár a do tohto nám nebolo odporúčané ani chodiť. Ja som tam ešte ani nemohol ísť, pretože ja som nemal maturitu, ale tí, ktorí mali maturitu už predtým, povedzme z gymnázia, tak tí do toho seminára šli, ale príberal sa len malícky počet, približne do tridsať z celého Slovenska, viac neprijali. Cieľom bolo to, aby pomaličky kňazský stav vymizol, aby viac behom roku zomrelo, než bolo vysvätených. Toto bolo cieľom vtedajšieho komunistického režimu. No tak ja, že som odišiel do PTP, bola to hlavne tá príčina, že som bol nábožensky založený. Žiadna iná príčina, pretože ja som nemal žiadne majetky, ani rodičov som už vtedy nemal, čisto zo šľachetných dôvodov som išiel do toho seminára, s presvedčením, že ako kňaz, ak by som bol vyštudoval, že by som mohol slúžiť svojmu ľudu bez ohľadu na akýkoľvek hmotný zisk, tak, ako to robia i dnes mnohí statoční kňazi.

Chcel by som ďalej povedať, že v tejto bani, kde sme boli pri vojsku, boli sme všeobecne uznávaní ako vojaci politicky nespofahliví a tí velitelia nám to dávali samozrejme aj najavo. Raz jeden len tak zo žartu sa prihlásil, že „prečo nám nedáte zbrane?“ Na takom politickom školení.

(Pokračovanie na 8. strane)

TEODOR KRIŽKA

Š a f r a n

Za Evou Kristinovou

Spod zeme mŕtvi povstanú,
zástup, čo v nebi ústi.
A na plamienkoch šafranu
jar ohreje si prsty.

Poprosím ju, keď podá sa
na pníku: jar, len povedz,
či tvoja krása belasá
je tiež len bezdomovec.

Tento rok jar mi uverí
a šafran vzbĺkne iný.
Sitnianski chrabrí rytieri
povstanú spopod hlíny.

Hodný či ani nehodný,
chránim sa pred panikou
jasom tých tichých pochodní
nad hlavou nebožtíkov.

A viac už nikto nezhasí
to svetlo jarných fakiel',
ten ich jas, ohník belasý,
ani dážd', tobôž chriakel'.

Zametá vietor lístie spopod nôh,
dážd' mokrou handrou stopy z dlážky stiera
za nocou, čo šla tade po schodoch,
nie ako pred ňou na chodúľoch viera.

MAMA MALA RADA FIALKY

Jarný smútok
konca tohto marca dvetisíc dvadsať.
S nikým nehovorím.
Ani rečou pučiacych líp
v mrazivej noci,
ani stebkami trávy
vrúbenými snečným striebrom svitania,
ani malátnosťou múch
v chlade pod zubatým slnkom poludnia.
Ak v pamäti dávnych jarných dní
smútok večerov zmýva rosa rán,
tak dnes zvierá v zastrašenej hrudi
chrčí o klamstve, o podvode.
Do zvieracej kazajky
oblieka sa človek.

A predsa reč:
Na hrobe otca a matky
vyrástli fialky.

NEZVRATNOSŤ ZNOVUZRODU

Jagavá jar.
Každé ráno
medzi stebkami trávy
nový kvet sa vynorí.
A slnko! Stále znova.
Posol iného, ne-iného Svetla.
Stále nerozumiem.
Stále ďakujem, že Je.

FIALOVÝ A BIELY TEMNOSVIT

Povetrie zvlnené
blýskavým vyzváňaním.
Snečný štebot borovic a líp.
V твоjich očiach
opäť sa svetlo rodí.
Taká žiarivá, a taká temná jar.
Rozvoniava orgován.

PO NEDELI

Lahký vietor a dážď,
obolus slnka,
jarný milodar.
Dych nikdy neskončeného
stvorenia.

V zrazeninách času, lži a perfídnych fráz,
v strate pamäti sa topíme.

Práve teraz
zločinom hrozby
nebezpečím nákazy
zjednotený svet
je vzápätí tvrdo segmentovaný.
Odveký princíp správy a riadenia:
Divide et impera!

Náhle sa rúca všetko,
čo ako moc vyzerá.
Ľudomil jeden, druhý aj tretí,
páni kružidiel, pravítok i pravidiel,
projektanti múrov slobody,
alchymisti rozpustenej spoločnosti
s ešte zákernejšou terapiou:
Solve et coagula!

Všetko, čo máš,
a nie si tým,
to všetko
môžeš stratiť.
Pôdu pod nohami
i strechu nad hlavou,
strach aj odvahu,
zásady a vznešenosť,
vieru a dôstojnosť,

pamäť a život.
Čo si? Kto si?
Odkiaľ, kadiaľ a kam ísť?

Po veľkonočnej vigílii
štyridsať dní a všetky dni,
všetky jari, letá, jesene a zimy
s láskou za Láskou, za Vzkrieseným
putovať,
s Pravdivým, Živým ísť.

Vlož svetlo do našich srdc.
Čas sa naklonil.

NOCOUBKĽÚČENÝ
otvárať okno.
Rozplývajú sa.
Ako oblak.

JOZEF PAUER

LAMPA JE ZHASNUTÁ

Mĺkve, nepoddajné borovice. Ohnivé.
Tíživá tíš líp. V tme
anjel s husľami.
A lampa môjho srdca,
tichá,
žiari a ďakuje.

ZRIEČŤ SA TOHTO SVETA(?)

Mesto, zajatec neúcty a nedôvery,
dýchlo mi do tváre. Modrasto a načierno.
Hluk strojov na trati. Ako jed.
V povetří pach nafty a ocele
stlmený závanom z octu a cibule.
Zo stromov za cestou
spev vtáctva znie.
Májovo. Láskavo a rozmarne.

Fialový a biely temnosvit

Snímka: Teodor Križka

Dôstojná národno-cirkevná slávnosť v Starej Lehote - dve nové pamätné tabule kňazom trpitel'om

Ešte na Hromničnú nedeľu 2. februára 2020 sa vo filiálnom kostole Svätého Mikuláša v Starej Lehote (farnosť Modrová, dekanát Nové Mesto nad Váhom), uskutočnilo milé podujatie cirkevno-národného charakteru: slávnosťná svätá omša, ktorú celebroval nitriansky biskup Viliam Judák (jeho homíliu publikovala Kultúra v čísle 5/2020). Okrem neho boli prítomní kňazi Jozef Plutinský, miestny farár Jozef Drobny, i správca farnosti Trenčín – Orechové Stanislav Štefánik. Sv. omša bola spojená s odhalením pamätných tabulí dvom kňazom – rodákom, Petrovi Briškovi a Antonovi Dominovi. V závere podujatie svojou účasťou pocítil aj novomestský dekan Blažej Čaputa.

Býva neobvyklým javom, že do malej obce (Stará Lehota dnes počíta len asi 150 obyvateľov), ktorá nie je ani samostatnou farnosťou, zavíta biskup, a to ešte zo susednej diecézy. Dôvod bol ten, že obaja spomenutí kňazi, Briška i Domin, boli kňazmi nitrianskej diecézy, a boli na území tejto diecézy aj pochovaní. Pripomenutí však možno i fakt, že i samotná Stará Lehota, a novomestský okres vôbec, boli stáročia súčasťou nitrianskej stolice (župy). Až do roku 1922, keď sa hranice pôvodných, tzv. uhorských žúp zmenili.

Z geografického hľadiska modrovská farnosť leží na starobylej stredovekej ceste, spojnici medzi nitrianskym a moravským kniežatstvom, medzi Nitrou a Považím, len pár km od veľkomoravského dvorca v Ducovom a veľkolepého hradiska v Bojnej, kde sa našli a stále nachádzajú prevratné archeologické objavy prepisujúce naše učebnice dejepisu. Podľa kanonických vizitácií bol modrovský kostol sv. Michala archanjela postavený už v roku 1157. Prvá písomná zmienka o Starej a Novej Lehote pochádza z listiny Ludovíta I. z r. 1348. Existencia kostola sv. Mikuláša v Starej Lehote je doložená už v 14. storočí – ide o starobylé patrocínium. V roku 1788 bol kostol renovovaný a v tom istom roku od modrovskej farnosti obe Lehoty oddelené. V Starej Lehote bola zriadená samostatná fara, čo obyvatelia už z praktických dôvodov uvítali, pretože pravidelná návšteva bohoslužieb vo farskom kostole v Modrovej bola pre väčšinu z nich do tej doby prakticky nemožná. Po roztržke kňaza Jozefa Horeňného s miestnym gazdom niekedy začiatkom 20. storočia ostala však fara neobnovená. Trnavský biskup neskôr rozhodol, že farnosť sa bude spravovať z Modrovej. Farnosť v Starej Lehote bola tak najprv neobnovená, neskôr (znovu) pričlenená pod Modrovú, čo trvá podnes.

Aj v pohnutom 20. storočí z farnosti vyšli, alebo v nej pôsobili osobnosti, na ktoré môžu byť aj súčasní farníci, či obyvatelia, právom hrdí.

Pred vyše rokom, 30. decembra 2019, bola na budove farského úradu v Modrovej za účasti emeritného trnavského arcibiskupa Jána Sokola, duchovného organizácie Politickí väzni – Zväz protikomunistického odboja Jána Košíara, a spomenutého správcu farnosti Jozefa Drobneho, odhalená pamätná tabuľa niekdajšiemu správci modrovskej fary vdp. Silvestrovi Rakovi (1912 – 1988). Tento stotočný kňaz, rodák z Meleku od Vrábľov, sa zaradil do galérie trpitel'ov za vieru a národ. Za vernosť cirkvi a pomoc prenasledovaným, skrývaným kňazom (Anton Botek) bol totiž v roku 1953 ŠtB zatknutý, kruto mučený a odsúdený na šesť rokov väzenia v NPT Rytyně v Podkrkonoší. Trest si musel odpykať do posledného dňa. Keďže však zomrel ešte pred pádom režimu, o svojom utrpení nemohol písať a hovoriť, preto len úzky okruh rodiny a farníkov vedel o prežitom väzení.

Odhalenie pamätnej tabule v Modrovej inšpirovalo farníkov susednej obce Stará Lehota k iniciovaniu zhotovenia podobných pamätníčkov svojim rodákom-kňazom. Otcem myšlienky bol starolehotský rodák Július Nemeč, a miestni historici Filip Petruš a autor týchto riadkov, Martin Lacko. Idea by sa nemohla realizovať bez pochopenia a podpory (vrátane finančnej) správcu farnosti vdp. Jozefa Drobneho.

Vhodnou príležitosťou na odhalenie tabule prvému rodákovi zo Starej Lehoty, Petrovi Briškovi, bolo 80. výročie úmrtia, čo bolo v r. 2019. Keďže sa však, z technických príčin, vyhotovenie tabule v starom kalendárnom roku

nestihlo, spojilo sa aj s výročím druhého, o generáciu mladšieho kňaza-rodáka, Antona Domina, ktorý bude mať v nasledujúcom roku 2021 okrúhlych sto rokov od narodenia. Preto zvíťazila idea obe tabule slávnostne odhaliť spoločne, naraz. Najmä, ak účasť prisľúbil tak vzácny pastier ako otec biskup Judák.

Aspoň krátko uved'eme zopár biografických údajov o oboch osobnostiach.

PETER BRIŠKA sa narodil v Starej Lehote 28. júla 1895. Obec však opustil ešte ako malý chlapec. Jeho rodičia, Marko a Alžbeta Jamborová, pôvodom z Potvoríc, sa totiž z chudobnej podhorskej obce odsťahovali na druhú stranu inoveckých hôr, do Otrhánok (okres Bánovce nad Bebravou), kde si zakúpili vlastné, rozsiahle gazdovstvo. Narodilo sa im celkovo 16 detí, pričom iba 10 sa ale dožilo dospelosti. Z detí sa známym stal najmä Rudolf (1908) – národohospodár, profesor ekonomie, spoluzakladateľ Vysokého obchodnej školy (dnes Ekonomická univerzita), spolutvorca tzv. ekonomického zázraku SR 1939 – 1945. Peter bol za kňaza vysvätený 3. februára 1918, teda v čase prvej svetovej vojny. Jeho prvým pôsobiskom bola Detva, ktorá r. 1919 zažila dramatické udalosti vpádu maďarských boľševikov. Po prevrate zakladal miestne slovenské národné rady, za čo ho Maďari odsúdili na smrť, unikli len o vlások. Maďarskí boľševici, ako je známe, šli práve po slovenských národovcoch, jedného z nich, Antona Prokopa, obesili v júni 1919 priamo pred detvianskym kostolom. Nechýbalo teda mnoho a podobný osud mohol postretnúť aj Petra. Osud však chcel inak. Pôsobil, od roku 1920 ako kaplán v Prievidzi, ktorú pomáhal národne i nábožensky prebúdzat'. Bol tu veľkou autoritou. Treba zdôrazniť najmä jeho prácu s mládežou, ich organizovanie do spolkov

– najmä Orla, ale aj založenie Katolíckej jednoty žien. Po druhé, jeho publicistický a spisovateľský talent. Po tretie, rečnícky talent. V 20. rokoch patril medzi najznámejších Prievidžanov. Začas pôsobil aj ako profesor na miestnom gymnáziu. Na zásah českého riaditeľa Paulusa bol však, z nacionálnych a politických dôvodov, odstavený. Andrej Hlinka o ňom napísal: „Slovák povedomý, predprevratový, mladík zápalistý, nadšený za všetko, čo je slovenské, profesor znamenitý a svedomitý, pracovník na roli národa dedičnej.... V Prievidzi a jej okolí založil 40 spolkov slovenských ... účinkuje blahodárne, apoštolsky a národnobuditeľsky.“ Praktický význam mala jeho kniha Rozmluvy slovensko-maďarské pre školy (1920), ktorá bola akýmsi prvým slovensko-maďarským slovníkom praktických fráz. Napísal i učebnicu náboženstva ba aj divadelné hry.

V roku 1925 sa však Briška náhle a prekvapivo rozišiel s Ľudovou stranou a vstúpil do radov jej konkurencie – Čs. strany ľudovej. Bol gen. sekretárom strany a viedol jej noviny. Prostriedky, ktoré do nich vložil, ho takmer zruinovali, ostali po ňom dlhy. Pokiaľ ide o pastoračiu, z Prievidze v r. 1924 odišiel, bol menovaný za farára do Lazian (Prievidza). Keď sa v roku 1936 uprázdnila fara vo Veľkých Chlievanoch (v nitrianskej diecéze), pod ktorú patrili Otrhánky, na vlastnú žiadosť, ale aj na žiadosť ľudí, bol tu k 1. marcu 1937 ustanovený za farára. Tu aj v dôsledku vážnych chorôb (cukrovka, rakovina), 23. augusta 1939, ako 44-ročný, zomrel.

Druhý kňaz, ANTON DOMIN, bol o generáciu mladší, no dožil sa takmer dvakrát viac. Narodil sa v Starej Lehote, kopanica Domináky, rodičom Václavovi a Viktorii /tiež Dominovej/. Mal troch starších súrodencov. Za kňaza ho vysvätil biskup Karol Kmetko v Nitre v júni 1948.

Boli to vôbec poslední kňazi, ktorých tento slávny biskup vysvätil. Podobne ako Briška aj Domin bol presvedčený slovenský národovec. A tiež do jeho života zasiahla svetová vojna. Kým Peter vtedy takmer prišiel o život, Anton si aj na základe partizánskych výčinov v blízkom okolí rodnej obce (Nová Lehota) uvedomil hrozbu prichádzajúceho sovietskeho komunizmu a naopak, hodnotu SR, svojej vlasti. Svoje presvedčenie neskrýval, na čo aj skoro doplatil. Pred Vianocami 1945 ho zobrala ŠtB zo seminára na Policajné riaditeľstvo do Bratislavy, kde podstúpil tvrdé výsluchy. Snažili sa mu našt' ilegálnu protištatnú činnosť, bol obvinený z členstva v „tajnej ilegálnej organizácii, ktorá si zobrala za cieľ samostatný slovenský štát“. V septembri 1946 ho zaradili do veľkého politického procesu s bývalým príslušníkom Hlinkovej mládeže Dr. Štefanom Chalmovským. Bol tu síce oslobodený, mohol aj doštudovať, no obvinenie sa s ním vlieklo ešte asi 12 rokov, takže bol pod dohľadom ŠtB. Keďže patrila medzi tých, čo aj v čase najväčšieho prenasledovania cirkvi v 50. rokoch jej ostali verní, bol často (a svojvoľne, komunistickými úradmi) presúvaný. Stará Bystrica, Lietava, Lutiše. Ako tzv. politicky nespoľahlivý strávil viac ako dva roky v Pomocných technických prácach (PTP). Okrem namáhavej a podradnej práce mali PTP slúžiť aj na „prevýchovu“ kňazov, t.j. donútiť ich odísť do civilu. Nedal sa však zlomiť. Po prepustení bol poslaný za kaplána na poľské hranice, do Skalitého, potom do Považskej Bystrice, odtiaľ do Varína a Lednických Rovní. Až ako 50-ročnému mu dovolili „usadiť sa“. R. 1970 dostal faru v Trenčine Orechovom, kde ostal až do r. 1996.

Obaja kňazi vo svojich farnostiach vyoralí veľkú krajinu. Brišku kroniky označujú za vzorného kňaza a dobrého radcu svojich farníkov, znamenitého rečníka a kazateľa. Aj Anton Domin pozdvihol farnosť, kde pôsobil – po stránke materiálnej obnovy cirkevných objektov, najmä však v udržaní duchovného života. Patrila medzi kňazov, ktorí podľa evanjelia aj žili, čím vzbudil záujem o duchovné povolanie aj u viacerých mladých. Ocenenie cirkvi za jeho celoživotný postoj vyjadřili aj tituly čestný dekan a titulárny kanonik.

Podujatie v Starej Lehote sa nad očakávanie vydarilo. Záujem ľudí prezrádza nielen preplnený kostolík, ale aj účasť ľudí zo širšieho okolia. Vážnosť slávnosti okrem biskupa a troch kňazov dodali aj speváčky z Modrovej (Modrovanky-Krojovanky), účinkujúce v pôvodných modrovských krojoch. Napokon, čo je veľmi potešiteľné (a nebýva pravidlom), podujatie zachytila aj pracovníčka TV Lux, takže sa o ňom mohli dozvedieť aj v iných kútoch republiky. Nie je známe, či sa niekedy na jednej fare odhalovali dve pamätné tabule naraz. Vieme však, že kameň vydrží dlhšie ako človek, ako ľudský život. Kým ľudská pamäť bledne, generácie sa menia, pamätná tabuľa má zvláštnu moc, môže „zastaviť“ čas, zachytiť okamih, ba aj istú epochu. A v Starej Lehote sa to 2. februára 2020 aj podarilo. Farníci vzdali hold svojim rodákom, ktorí bojovali o slobodu cirkvi i národa. Keď si po rokoch prenasledovania Slováci obnovili svoj štát a cirkev získala slobodu, je bezpochyby mravnou povinnosťou pripomínať si tých, ktorí za tieto ideály obetovali svoje roky i utrpenie. A malá obec Stará Lehota tu môže ísť skutočne príkladom...

Martin Lacko a Ján Litecký-Šveda

Po porážke buržoázie vo februári 1948 ostával komunistom v Česko-Slovensku už iba jeden triedny nepriateľ: Katolícka Cirkev. A tak v rokoch 1949-1951 prebieha urputný boj, ktorého vytýčeným cieľom bola snaha podriadiť Cirkev pod kontrolu štátu a urobiť z nej povolený nástroj štátneho administratívneho aparátu. Prvým krokom v tomto smere bola tzv. Katolícka akcia, ktorou sa sledovalo vytvorenie „národnej“ Cirkvi, odlúčenej od Ríma a spolupracujúcej s ľudovodemokratickým štátnym zriadením pre „dobro spoločnosti budujúcej socializmus.“ Zámer im nevyšiel. Zlomil sa na príkladnej jednote veriacich s kňazmi a kňazov s biskupmi.

Tento neúspech bol síce pokorujúcou

FRANTIŠEK VNUK

Komunistické zásahy proti kňazom

lekciu pre nepriateľov Cirkvi, ale ich nijako neodradil od ich zlomyseľného cieľa. V nasledujúcej fáze zásahov proti Cirkvi sa sústreďujú na rozloženie tej jednoty, ktorá im prekazila úspech v prvej fáze. Teraz usmeryli svoje úsilie na rozbitie jednoty katolíckeho tábora, t.j. oddeliť biskupov od kňazov a kňazov od veriacich. A nielen oddeliť, ale podľa možnosti postaviť ich proti sebe.

V nedávnom príspevku som v krátkosti opísal opatrenia a zásahy, ktorými komunisti dosiahli izoláciu biskupov a administratívnu kontrolu biskupských úradov (Kultúra, č. 12/2020). V tomto príspevku sa chcem dotknúť akcií, ktorými sa im v priebehu rokov 1949-1950 podarilo do značnej miery dostať pod svoju kontrolu kňazov.

V máji 1949 boli zriadené pri krajských a okresných národných výboroch (KNV a ONV) tzv. cirkevné referáty. Úlohou týchto úradov bolo dôkladné sledovanie náboženského života v každej obci a osade a pravidelné hlásenie o pomeroch a hlavne o osobách, ktoré stoja v popredí náboženských aktivít v danej oblasti. Osobitná pozornosť sa mala venovať činnosti jednotlivých kňazov, mali sa zisťovať ich postoje k vládnej moci, ich osobné vlastnosti a slabosti, ich vplyv v prostredí, v ktorom pôsobia. Na tomto podklade týchto hlásení boli kňazi postupne rozdelení do štyroch kategórií:

I. vlasteneckí kňazi, ochotní spolupracovať s režimom,

II. nerozhodní, ale potenciálni spolupracovníci,

III. politicky neutrálni, ale bez vyhládki na spoluprácu,

IV. vyložene reakční a zaujatí voči režimu.

Súčasne v jeseni 1949 pražský parlament odhlasoval dva zákony, ktoré mali urobiť kňazov závislých na štáte a podriadených štátnej kontrole. Zákon č. 218/1949 „o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom“ (tiež známy pod menom „zákon o kongruu“) spolu so zákonom o zriadení Úradu pre veci cirkevné (č. 217/1949) boli jednoducho prijaté v pražskom parlamente dňa 14. októbra 1949.

Tieto dva zákony mali ďalekosiahly dosah na postavenie a vplyv Cirkvi v spoločnosti. Zákom č. 217/49 sa zriaďoval Státni úrad pre veci cirkevné (na čele ktorého stál Zdeněk Fierlinger) a jeho odbočka na Slovensku: Slovenský úrad pre veci cirkevné (na čele ktorého stál Gustáv Husák a od 3. apríla 1950 Ladislav Holdoš). Cieľom týchto inštitúcií bolo „dohliadať, aby cirkevný a duchovný život sa vyvíjal v súlade s ústavou a zásadami ľudovodemokratického režimu.“

Zákon č. 218/49 mal urobiť z kňazov platených štátnych zamestnancov, materiálne závislých a úplne podriadených štátnej moci. V tomto čase už všetky cirkevné

majetky (pôda, lesy, budovy etc.) boli poštátnené alebo znárodnené (t.j. vyvlastnené bez náhrady), takže Cirkev na Slovensku nemala nijaké vlastné zdroje príjmov. Vynorila sa otázka materiálneho zaistenia budúceho pôsobenia Cirkvi. Argumentovalo sa, že kňazi na Slovensku a v českých krajinách sú prakticky odkázaní na tzv. kongruu (pravidelný plat od štátu), pretože iba neistá finančná podpora od veriacich nevystačí na ich obživu a na výdavky spojené so spravovaním farností. Nebol to celkom kresťanský prístup v duchu Evanjelia, ale stačil na ospravedlenie k zloženiu sľubu vernosti ateistickému štátu.

Vedení takýmito sekulárnymi starostami českí a slovenskí biskupi nezakazovali kňazom skladať sľuby vernosti. Ich

dat' správnu odpoveď na výzvu k sľubu vernosti.

Celkove však treba priznať, že komunisti mali dôvod na spokojnosť s výsledkami. Podarilo sa im izolovať, zneistiť a v určitom zmysle aj rozložiť katolícke kňazstvo. Spomedzi kňazov I. kategórie sa postupne vytvorila skupina aktívnych kolaborantov s ateistickým režimom. Od leta 1951 títo „vlasteneckí kňazi“ na podnet vládnej moci zakladali diecézne mierové výbory a v septembri si založili celoštátnu organizáciu, smutno-známymierový výbor katolíckeho duchovenstva (neskoršie si zmenili meno na Mierové hnutie katolíckeho duchovenstva).

V ťažení proti kňazom komunisticky režimdrasticky zasiahol aj do výchovy

implicitný súhlas bol však spojený s výhradou, že k sľubu pridajúpisomné, alebo ústne vyhlásenie: „Sľubujem vernosť štátu... pokiaľ to nebude v rozpore so zákonom Božím a s prirodzenými právmi človeka.“

S takýmito pokynmi posmelení prístupovali kňazi k skladaniu sľubov vernosti, ktoré prebiehali v januári 1950. Len málokto z nich si uvedomovali tragické dôsledky svojich krokov.

Zákom o kongruu (č. 218/49) sa teraz kňazi v očiach komunistov pokladali za zamestnancov vlády. V tomto zmysle sa od nich vyžadovalo, že musia mať k výkonu kňazskej služby štátny súhlas a štátny súhlas dostane kňaz iba vtedy, keď zložil sľub vernosti štátnemu zriadeniu.

Tieto opatrenia vyzerali naoko relatívne mierné, ale v skutočnosti dávali do rúk štátu účinný nástroj kontroly a znamenali podriadenie kňazstva svetskej moci. V radoch kňazstva spôsobili určitú polarizáciu. Tí horlivejší pastieri ľudu videli nové usporiadanie v rozpore s evanjeliou zásadou, že „dvom pánom nemožno slúžiť“ (Mt 6,24), zatiaľ čo tí prispôbivejší ospravedľovali svoje konanie odvolaním sa na príkaz „dávať cisárovi, čo je cisárovo a Bohu, čo je Božie“ (Mt 22,21).

Komunisti boli s výsledkami skladania sľubov veľmi spokojní. Navzájom si blahoželali, že sa im podarilo pretrhnúť spojenie kňazov s biskupmi. Takto referoval o akcii Dr. G. Husák, vedúci Slovenského úradu pre veci cirkevné, v svojej Správe o niektorých cirkevných otázkach, predloženej predsedníctvu KSS dňa 2. februára 1950. Triumfálneoznamoval, že k zloženiu sľubu bolo vyzvaných 1775 rímsko- a gréckokatolíckych kňazov, z ktorých 1719 zložilo sľub hneď a 56 sa ospravedlnilo a tí potom zložili sľub neskoršie.

Ešte víťaznejšie sa cítil Ladislav Holdoš, ktorý na zhromaždení v Banskej Bystrici (dňa 17. februára 1950)hrdo vyhlásil: „Vysoká cirkevná hierarchia sapokúšala terorizovať kňazov, aby nebrali platy a predsa dnes niet na Slovensku ani jediného duchovného, ktorý by plat od štátu odmietol. Viedla tiež kampaňproti skladaniu sľubov vernosti Republike a dnes niet na Slovensku jediného duchovného, ktorý by tento sľub odoprel zložiť.“

Tieto čísla hovoria veľa, ale nehovoria všetko. Podľa vatikánskej ročenky Annuario Pontificio 1950 bolo v r. 1949 na Slovensku 2128 svetských a 408 rehoľných kňazov. Spolu teda Slovensko malo 2536 kňazov. K skladaniu sľubov vernosti bolo pozvaných však iba 1775, t.j. asi 70%. Neboli pozvaní rehoľní kňazi, ani kňazi IV. kategórie (tzv. „vyložene reakční“) a samozrejme ani kňazi v žalároch a pracovných táboroch. Dohromady bolo teda obidených asi 350 svetských a 400 rehoľných kňazov. Medzi nimi sa istotne nachádzali mnohí, ktorí by bolivedeli

kňazského dorastu. Počas letných prázdnin v roku 1950 všetky diecézne semináre boli zrušené a pre celé Slovensko bol pripustený iba jeden seminár a jedna fakulta (Rímskokatolícka cyrilo-metodská bohoslovecká fakulta, CMBF) v Bratislave. V profesorskom zbore bola prevedená dôkladná čistka a zmenil sa obsah a rozsah celejkňazskej formácie. Bohoslovecké štúdium bolo skrátené na štyri roky a bol zavedený bol nový predmet – spoločenské náuky. Pod týmto neutrálnym menom sa konali prednášky marxizmu-leninizmu. Predmet sa prednášal tri hodiny do týždňa v každom ročníku.

Svätá stolica jednoznačne odsúdila tieto zmeny. Cestou vatikánskeho rozhlasu dala na vedomie reformátorom fakulty i celej slovenskej verejnosti, že po toľkých zásadných opatreniach (zniženie doby štúdia, zavedenie nových predmetov, vymenovanie profesorov štátnymi úradmi, atď.) trebapokladať CMBF za nové učilište. A keďže tieto zásahy – napriek zreteľnémuzmeneniu kánonu č. 1376 CIC – sa odohrali bez súhlasu a schválenia Svätej stolice, nová CMBF nie je oprávnená označovať sa za pokračovateľa Bohosloveckej fakulty spred r. 1950.

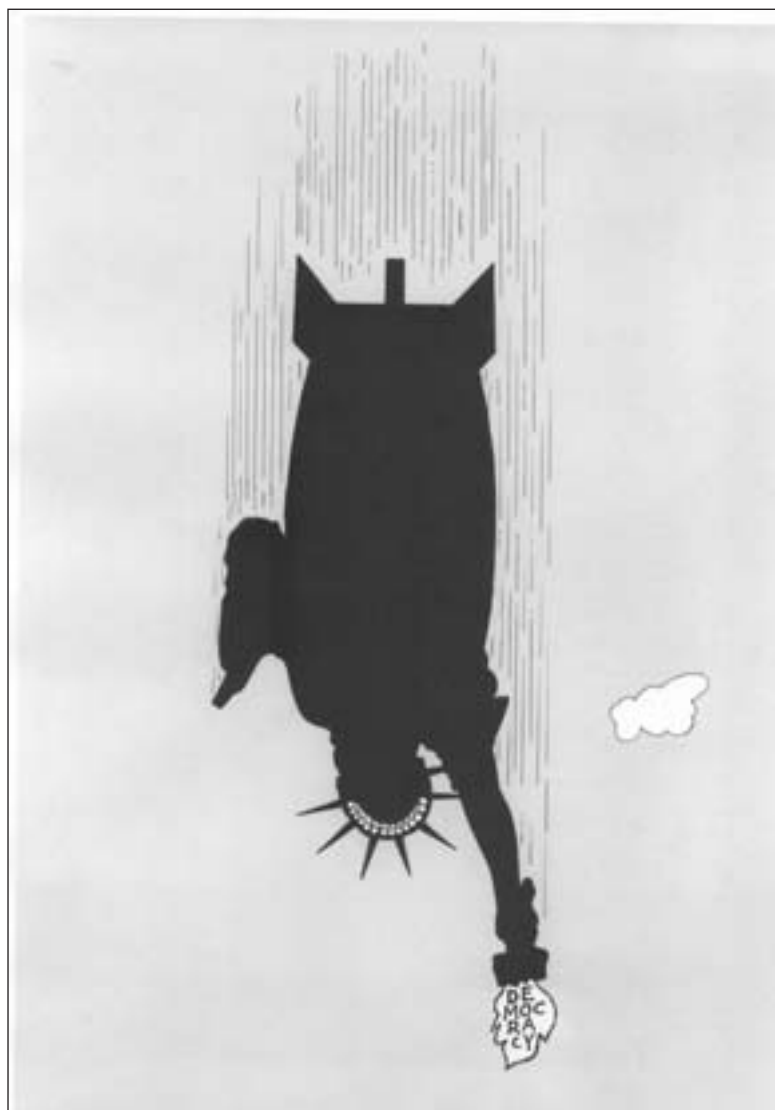
Následok tohto postoja cirkevných kruhov sa prejavil v prudkom poklese poslucháčov CMBF. Kým na začiatku školského roka 1949-1950 študovalo na Bohosloveckej fakulte v Bratislave, v diecéznych a rehoľných seminároch asi 280-300bohoslovcov, na začiatku školského roka 1950-1951študovalo na CMBF už len 42 bohoslovcov z celého Slovenska. Prevažná väčšina bohoslovcov statočne a sebavedome odmietla pokračovať v štúdiách na fakulte riadenej a kontrolovanej ateistickým režimom. Takto zohavená fakulta živorila síce ďalej aj bez kanonického schválenia. Jej existencia v rokoch 1950-1968 zostáva obrazom biedy a utrpenia, ktoré boli boľavým údelom Katolíckej cirkvi pod tyraniou komunizmu.

Hodno sa zastaviť v spomienkach na tieto tragické udalosti, ktoré sa odohrali pred 70 rokmi. I keď je to z jednej strany smutná spomienka, na druhej strane to bolo obdobie, v ktorom sa skúšali a triedili charaktery. Má svojich hrdinov i príklady slabosti. Dalo národu niekoľko blahoslavených, mocných orodovníkov v nebi.

A veru nebeskú pomoc týchto hrdinov viery potrebuje Cirkev na Slovensku aj dnes, keď komunistický útlak je už minulosťou. Pretože ani v pokomunistických „slobodných“ podmienkach života Katolícka cirkev nie je bez nepriateľov. Jej súčasnými nepriateľmi sledujú ten istý cieľ ako komunisti, aj keď nekopírujú komunistický vzor. Ich metódy sú „sofistikovanejšie“, maskované ľúb-zvučnými názvami, predkladané v mene demokracie, tolerancie, multikulturalizmu a iných módnych trendov.

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

FRANTIŠEK VNUK

Zo skicára Andreja Mišanka

UMIERAČIK
PRE PRAVDU
A LAŠKU

